

การวิจัยสถาบัน

Institutional Research

น.อ.หญิง ดร.ประอร สุนทรวิภาต
หัวหน้ากองสถิติและวิจัย โรงเรียนนายเรือ

บทนำ

ในแวดวงนักวิจัยการศึกษา คงจะมีความคุ้นเคยกันอยู่บ้างพอสมควรกับ **การวิจัยสถาบัน** แต่สำหรับนักวิชาการทั่ว ๆ ไป ผู้เขียนคิดว่าน้อยคนนักที่จะรู้จัก **การวิจัยสถาบัน** ในฐานะที่โรงเรียนนายเรือเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะทางที่สำคัญยิ่งแห่งหนึ่งของประเทศ จึงไม่อาจจะเลยการทำวิจัยสถาบันได้ เพราะเหตุใดผู้เขียนจึงกล่าวเช่นนั้น ก่อนหน้านี้ผู้เขียนเคยได้กล่าวถึงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ว่าคือการวิจัยเพื่อแก้ปัญหาเฉพาะ และมุ่งนำผลการวิจัยมาแก้ปัญหา / ปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงานในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นสำคัญ ถ้าเช่นนั้นการวิจัยสถาบันจะเกี่ยวพันหรือไม่ อย่่างไรกับการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ความหมายของการวิจัยสถาบัน

การวิจัยสถาบัน (Institutional Research) หมายถึง การวิจัยประเภทหนึ่ง ที่มุ่งจะศึกษาปัญหาที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับแต่ละสถาบันเพื่อนำข้อค้นพบต่าง ๆ ไปประยุกต์ใช้ประกอบการวางแผน การกำหนดนโยบาย รวมทั้งการตัดสินใจ / แก้ปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในแต่ละสถาบันโดยเฉพาะ บางคนจึงเรียก Operational Research หรือ Administrative Research (เยาวดี วิบูลย์ศรี, ๒๕๓๔) จากความหมายนี้อาจกล่าวได้ว่าการวิจัยสถาบันก็คือการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ที่ทำขึ้นเฉพาะภายในสถาบันหรือการวิจัยเชิงปฏิบัติการก็เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยสถาบันได้เช่นกัน

การวิจัยสถาบัน คือการวิจัยที่จัดทำในสถาบันอุดมศึกษาเพื่อประโยชน์ในการจัดหาข้อมูลสำหรับสนับสนุนการวางแผน การกำหนดนโยบายและการตัดสินใจในสถาบัน (*Institutional research is research conducted within an institution of higher education in order to provide information which supports institutional planning, policy formulation, and decision making. Joel. Saupe, 1981*)

การวิจัยสถาบันในอีกนัยหนึ่ง คือ การศึกษาและวิเคราะห์เกี่ยวกับการดำเนินงาน สภาพแวดล้อม และกระบวนการของสถาบันอุดมศึกษา (Institutional research is the study and analysis of the operations, environments, and process of institutions of higher education. Asa S. Knowles, 1984)

ลักษณะและเป้าหมายของการวิจัยสถาบัน

จากนิยาม / ความหมายของการวิจัยสถาบัน ดังที่ได้กล่าวมาแล้วในเบื้องต้น จะทำให้เห็นภาพของลักษณะและเป้าหมายของการวิจัยสถาบันได้ชัดเจน คือ

“การวิจัยสถาบัน เป็นการวิจัยที่ดำเนินการภายในสถาบันอุดมศึกษาที่มีเป้าหมายต่างไปจากการวิจัยพื้นฐานทั่วไป (Basic Research) ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อบุกเบิก / แสวงหาความรู้ใหม่ แต่การวิจัยสถาบันเป็นการวิจัยที่มีเป้าหมายเฉพาะเพื่อจัดหาข้อมูล / ข้อค้นพบของสถาบัน ให้ผู้บริหารได้นำไปใช้แก้ปัญหาของสถาบัน หรือเพื่อนำไปใช้พิจารณาประกอบการตัดสินใจในการดำเนินงานและพัฒนาสถาบัน”

ประวัติความเป็นมาของการวิจัยสถาบัน

ค.ศ. ๑๙๒๐ ได้มีการนำแนวความคิดการวิจัยสถาบันจากงานเขียนของ Professor W.H. Cowley แห่งมหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด (Stanford University) มาแนะนำต่อที่ประชุมของคณะกรรมการปฏิบัติงาน ประเมินผลของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด (Harvard University) จึงก่อให้เกิดการวิจัยที่เกี่ยวกับสถาบัน เพื่อติดตามประเมินผลระยะสั้น ๆ โดยคณะผู้วิจัยในสถาบันนั่นเอง บางครั้งจึงเรียกว่า การวิจัยตนเอง (Self Study)

ต่อมาหลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ สิ้นสุดลง การวิจัยสถาบันได้เริ่มขึ้นอย่างเป็นทางการที่ มหาวิทยาลัยอิลลินอยส์ (University of Illinois) และที่มหาวิทยาลัยมินเนโซตา (University of Minnesota) แห่งประเทศสหรัฐอเมริกา และได้แพร่หลายไปยังมหาวิทยาลัยต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง จนกระทั่งปี ค.ศ. ๑๙๗๔ (พ.ศ. ๒๕๑๗) ได้มีการจัดตั้งสมาคมวิจัยสถาบัน (Institutional Research Association) ขึ้นเป็นครั้งแรกในประเทศสหรัฐอเมริกา เพื่อเป็นศูนย์กลางในการกระตุ้นและส่งเสริมให้มีการวิจัยสถาบัน ในระดับอุดมศึกษาทั้งในมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยต่าง ๆ ของประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศอื่น ๆ

การวิจัยสถาบันในสถาบันอุดมศึกษาระยะแรก ยังขาดความเป็นระบบและผู้รับผิดชอบโดยตรง ทำให้เกิดการซ้ำซ้อนและข้อมูลกระจัดกระจาย

ปัจจุบันการวิจัยสถาบันในสถาบันอุดมศึกษา ได้รับการสนับสนุนและส่งเสริมเพิ่มมากขึ้น โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบในการทำวิจัยสถาบันโดยตรง ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นสารสนเทศที่เป็นระบบและทันต่อความต้องการของผู้บริหาร เพื่อช่วยให้เข้าใจสภาพของสถาบัน ตลอดจนสามารถมองเห็นทิศทางและแนวปฏิบัติในการบริหารงานของสถาบันได้อย่างชัดเจน

สำหรับประเทศไทยนั้น ได้มีการจัดตั้งหน่วยวิจัยสถาบันขึ้นเป็นครั้งแรกที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ.๒๕๑๔ โดยมีหน้าที่สำคัญ ๓ ประการ คือ

- (๑) รวบรวมข้อมูลที่เป็นสำหรับการวางแผนพัฒนาและการบริหารมหาวิทยาลัย
- (๒) ทำการวิจัยตามความต้องการของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และทำการวิจัยอื่น ๆ ที่เป็นไปตามภาระหน้าที่ประจำตามปกติ
- (๓) ทำการเผยแพร่ข้อมูลในรูปแบบต่าง ๆ โดยมีระบบข้อมูลเพื่อการบริหารของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (Chulalongkorn University Management Information System: Cu – MIS) เป็นเครื่องมือในการจัดการข้อมูล

ข้อมูลเบื้องต้นในระบบที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยข้อมูล ๕ ประเภท ได้แก่

- ๑) ข้อมูลด้านโปรแกรมการศึกษา
- ๒) ข้อมูลด้านอาจารย์ ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่
- ๓) ข้อมูลด้านนิสิต
- ๔) ข้อมูลด้านการเงิน
- ๕) ข้อมูลด้านอาคารสถานที่ และสิ่งอำนวยความสะดวก (เยาวดี วิบูลย์ศรี, ๒๕๓๔)

ตัวอย่างงานวิจัยสถาบันของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่ผ่านมา ได้แก่

- ๑) รายงานการสำรวจและวิจัยลักษณะหน้าที่และปริมาณงานของอาจารย์ประจำ ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๒) การใช้เวลานอกเวลาเรียนของนิสิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ๓) ประเมินโครงการทุนการศึกษาของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อไปศึกษาระดับปริญญาชั้นสูง ณ ต่างประเทศ
- ๔) รายงานการสำรวจสถานะการหางานทำของบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย รุ่นปีการศึกษา ๒๕๓๐ - ๒๕๓๔
- ๕) โครงการวิเคราะห์สภาวะกำลังคนของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ๖) รายงานวิจัยสถาบัน เรื่อง ประสิทธิภาพในการผลิตบัณฑิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รุ่นปีการศึกษา ๒๕๒๐ - ๒๕๒๔
- ๗) รายงานการวิจัย เรื่อง การวิจัยพื้นที่ว่างในมหาวิทยาลัยเพื่อการสหนาการ
- ๘) รายงานวิจัยสถาบัน เรื่อง การติดตามประเมินผลโครงการให้คณาจารย์ยืมเงิน
เพื่อซื้อเครื่องมือคอมพิวเตอร์

การจัดตั้งสมาคมวิจัยสถาบันขึ้นในประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยได้มีการจัดตั้งสมาคมวิจัยสถาบันขึ้นแล้วเมื่อ ๑๒ กรกฎาคม ๒๕๕๓ โดยมีศาสตราจารย์ ดร.วิจิตร ศรีสอาน เป็นนายกสมาคมและผู้ริเริ่มการจัดตั้ง ในนามสมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา (Association of Institutional Research and Higher Education Development) และได้กล่าวถึงที่มาและความสำคัญในคำนำของการจัดตั้งสมาคมไว้ว่า

“วิจัยสถาบัน เป็นคำเฉพาะ หมายถึงการวิจัยรูปแบบหนึ่งที่ทำในองค์กร เพื่อศึกษาตัวเองให้เข้าใจตัวเองอย่างดีที่สุด ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศสำหรับการกำหนดนโยบาย การวางแผน และการบริหารองค์กร วิจัยสถาบันในมหาวิทยาลัยได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒๕ ปี ก่อให้เกิดผลงานและบุคลากรด้านวิจัยสถาบันจำนวนมาก จึงมีแนวคิดที่ต้องการให้มีการจัดตั้งสมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา เพื่อเป็นศูนย์กลางของนักวิจัยสถาบัน นักวิชาการ และผู้บริหารการศึกษาได้พบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นใหม่ ๆ อันนำไปสู่ประโยชน์ในทางวิชาการและวิชาชีพ การส่งเสริมการจัดทำวิจัยสถาบันและเผยแพร่ผลงาน รวมทั้งการให้บริการวิชาการทางด้านการวิจัยสถาบัน ด้านนโยบายและแผน และการประกันคุณภาพการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีเป้าหมายสูงสุด คือ การศึกษาระดับอุดมศึกษาของชาติโดยรวม ก้าวหน้าและพัฒนาไปอย่างมีคุณภาพและประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาและสนองตอบต่อความต้องการของสังคมและประเทศชาติได้”

โรงเรียนนายเรือ ได้เป็นสมาชิกของสมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษาประเภทสถาบันตลอดชีพ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๒๕๕๔ และมีโอกาสได้เข้าร่วมกิจกรรมกับสมาคม ฯ มาโดยตลอด ทำให้มองเห็นว่างานวิจัยสถาบันของโรงเรียนที่ได้ดำเนินการอยู่โดยกองสภิติและวิจัยนั้น ได้เดินมาถูกทางแล้วอย่างมั่นคง โดยการสนับสนุนของโรงเรียนนายเรือและกองทัพเรือที่ได้เห็นถึงความสำคัญ และน่าจะ ได้พัฒนาให้ครบถ้วนสมบูรณ์ขึ้นในโอกาสต่อไป

การวิจัยสถาบันของโรงเรียนนายเรือ

โรงเรียนนายเรือในฐานะสถาบันอุดมศึกษาของกองทัพเรือ กระทรวงกลาโหม ได้มีการวิจัยสถาบันมาแล้วอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๒ จวบจนกระทั่งปัจจุบันและอาจถือได้ว่าโรงเรียนนายเรือเป็นผู้นำในด้านการวิจัยสถาบันของโรงเรียนเหล่าทัพ เนื่องจากในขณะนี้โรงเรียนเหล่าทัพอื่น ยังไม่มีการทำวิจัยสถาบันที่เป็นรูปธรรม

สำหรับหน่วยรับผิดชอบการวิจัยสถาบันของโรงเรียนนายเรือ แม้มิได้กำหนดชัดเจนว่าหน่วยใด เป็นผู้รับผิดชอบในการวิจัยสถาบัน แต่โดยภารกิจหน้าที่ของกองสถิติและวิจัย โรงเรียนนายเรือ ตามอัตราเฉพาะกิจได้ระบุว่า

“กองสถิติและวิจัย มีหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการวัดผลการศึกษาและทะเบียนประวัติของนักเรียนนายเรือ วิจัยและพัฒนาการฝึกและศึกษา รวมทั้งการสถิติที่เกี่ยวข้อง”

ปัจจุบัน กองสถิติและวิจัย ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของงานวิจัยสถาบัน ซึ่งสอดคล้องกับหน้าที่และภารกิจของงานที่เป็นหน่วยขึ้นตรงโรงเรียนนายเรือ ซึ่งจะเป็นแหล่งข้อมูลอันสำคัญยิ่งสำหรับผู้บังคับบัญชา เพื่อนำไปเป็นข้อพิจารณาในการวางแผนปรับปรุงและพัฒนาโรงเรียนนายเรือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฝึกและศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นได้อย่างตรงจุด จึงได้กำหนดปณิธานของกองสถิติและวิจัยไว้ว่า “มุ่งมั่นวิจัย เพื่อพัฒนาการฝึกศึกษาของโรงเรียนนายเรืออย่างต่อเนื่องเป็นระบบและพัฒนาฐานข้อมูลนักเรียนนายเรือ / งานวิจัยสถาบันให้ครบทั้งด้านผลการศึกษาและสถิติประวัติเพื่อเป็นข้อมูลที่ถูกต้องสมบูรณ์ สำหรับผู้บังคับบัญชาในการตัดสินใจแก้ปัญหาและพัฒนาโรงเรียนนายเรือ”

นอกจากนี้ยังได้กำหนดวัตถุประสงค์ของกองสถิติและวิจัยที่สอดคล้องกับหน้าที่ / ภารกิจ และตอบสนองปณิธานดังกล่าวไว้เป็นหลักในการดำเนินงาน ๔ ประการใหญ่ดังนี้

- ๑) จัดทำวิเคราะห์และเก็บรักษาข้อมูลสถิติและประวัติของนักเรียนนายเรือ
- ๒) ศึกษาและวิจัยเพื่อพัฒนาการฝึกและศึกษาของโรงเรียนนายเรือ
- ๓) รวมคะแนน วิเคราะห์ และเสนอผลการศึกษาของนักเรียนนายเรือ
- ๔) จัดทำ วิเคราะห์ และให้บริการข้อมูลทางการศึกษา / วิจัยสถาบันโรงเรียนนายเรือ

ตัวอย่าง งานวิจัยสถาบันที่กองสถิติและวิจัย โดยแผนกศึกษาและวิจัยได้ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๕๓๒ จนถึงปัจจุบันครอบคลุมทั้งระบบตั้งแต่ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการผลิต (Process) และผลผลิต / ผลลัพธ์ (Output / Outcome) ได้แก่

- ๑) การสำรวจความคิดเห็น ที่เกี่ยวกับการได้รับข้อมูลข่าวสารการรับสมัครนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของกองทัพเรือ
- ๒) การวิเคราะห์คุณภาพข้อสอบคัดเลือกเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของกองทัพเรือ
- ๓) การสำรวจความพึงพอใจในกระบวนการสอบคัดเลือกเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของกองทัพเรือ
- ๔) การวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้สมัครเข้าเป็นนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของกองทัพเรือไม่ผ่านการตรวจร่างกาย
- ๕) การสำรวจความคิดเห็นผู้สอบได้เป็นนักเรียนเตรียมทหารในส่วนของกองทัพเรือ
- ๖) การวิเคราะห์สถานภาพนักเรียนนายเรือชั้นปีที่ ๑
- ๗) การเปรียบเทียบคุณภาพของนักเรียนนายเรือบุตรทหาร- ตำรวจ กับบุตรพลเรือน
- ๘) การศึกษาความสัมพันธ์ของผลการเรียนในกลุ่มวิชาคณิตศาสตร์ และฟิสิกส์กับผลการศึกษาในสาขาวิศวกรรมศาสตร์ ของนักเรียนนายเรือ
- ๙) ลักษณะวัฒนธรรมของนักเรียนนายเรือ
- ๑๐) การวิเคราะห์ความต้องการสวัสดิการด้านรถรับ - ส่ง นักเรียนนายเรือ
- ๑๑) การวิเคราะห์ความคิดเห็นของนักเรียนนายเรือที่มีต่อโรงเรียนนายเรือ
- ๑๒) การประเมินคุณภาพการดำเนินงานของโรงเรียนนายเรือ
- ๑๓) การวิจัยระบบประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนนายเรือ และโรงเรียนเหล่าทัพ
- ๑๔) การติดตาม และประเมินผลผู้สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนนายเรือที่ออกไปปฏิบัติงานในระยะเวลา ๑ ปีแรก และ ๕ ปี

บทสรุป

ผลงานวิจัยสถาบันของโรงเรียนนายเรือดังกล่าวเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่ได้ดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง และนับวันจะขยายขอบเขตให้ครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ซึ่งต้องอาศัยนักวิจัยสถาบันที่เป็นกำลังพลของกองสถิตและวิจัยที่มีอยู่ ซึ่งสำเร็จการศึกษาปริญญาโทด้านวิจัยการศึกษาโดยตรงได้มุ่งมั่นพัฒนางานต่อไป และในฉบับหน้าผู้เขียนจะได้นำเสนอบทสังเคราะห์งานวิจัยสถาบันของโรงเรียนนายเรือต่อไป

รายการอ้างอิง

ทองอินทร์ วงศ์โสธร. “ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับการทำวิจัยสถาบัน.” วารสารสมาคมวิจัย
สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย. ตุลาคม , ๒๕๓๕.

เยาวดี วิบูลย์ศรี. “การวิจัยสถาบัน : แนวคิดพื้นฐาน.” วารสารสมาคมวิจัยสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย
: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย . ตุลาคม , ๒๕๓๕.

สมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา. **ข้อบังคับของสมาคมวิจัยสถาบันและพัฒนาอุดมศึกษา.**
กรกฎาคม , ๒๕๔๓.

Knowles, Asa S., ed. The International Encyclopedia of Higher Education, 1984.

Saupe, J.L. The Functional of Institutional Research. Florida : University of Missouri , 1981.

